

Podpora vícejazyčných žáků a jejich vyučujících jako dvě strany téže mince

Karolina Kenderová

META, o. p. s., Praha (Česká republika)

kenderova@meta-ops.cz

Nevládní nezisková organizace META, o. p. s., působí v České republice již od roku 2004 a podporuje vícejazyčné žáky v rovném přístupu ke vzdělání, stejně jako jejich vyučující v tom, aby tyto žáky vzdělávat uměli. Paleta činností organizace je široká, od sociálního poradenství, přes kurzy češtiny, volnočasové aktivity a poradenství pro pedagogické pracovníky, až po advokační činnost a prosazování systémových změn.

Jako klíčové propojení vnímáme souběžnost podpory žáků a podpory vyučujících, neboť to, co si žáci mohou odnést z našich služeb, se plně rozvine ve chvíli, kdy jsou i ve své škole vzdělávání informovanými, chápajícími a podporujícími učiteli. Z našich zkušeností vyplývá, že často stačí alespoň jeden takto naladěný pedagog, aby zásadním způsobem ovlivnil vzdělávací trajektorii vícejazyčného dítěte či dospívajícího.

V příspěvku se konkrétně zaměříme na to, jak se zmíněné propojení realizuje v oblasti středních škol. Díváme-li se na situaci perspektivou žáka, považujeme za zásadní podporu jazykovou, jež je realizována v podobě kurzů češtiny. Zaměření a hlavní cíle jednotlivých kurzů¹ se mění podle toho, co žáci potřebují v konkrétních ročnících střední školy, ale několik zásad je společných pro všechny kurzy: bezpečné prostředí a aktivizující styl výuky. Vytvoření bezpečného prostoru je do značné míry ovlivněno našimi lektorkami a lektory, podílí se na něm však i samotní žáci. Zpravidla velmi dobře vnímají, že kurz je oproti školní výuce výjimečný v tom, že se v něm všichni nacházejí na jedné lodi, pro celou skupinu je čeština druhým jazykem, a tak nejsou, alespoň na dvě hodiny týdně, vystaveni neustálému srovnávání s rodilými mluvčími. Na kurzech mohou s jazykem svobodně zacházet, experimentovat, prozkoumávat slepé uličky, a tím se učit. To celé probíhá v aktivním duchu, kdy žáci často dostávají prostor promluvit, zvednout se ze židle či používat nově nabyté znalosti netradičním způsobem, neboť kurzy probíhají v odpoledních až večerních hodinách a únava je samozřejmě znatelná. V kurzech určených pro první a druhý ročník střední školy jde především o to, aby žáci plně rozvinuli své znalosti češtiny jako druhého jazyka. Kurz se tedy do značné míry podobá běžným jazykovým kurzům, ačkoliv témata jsou filtrována s ohledem na věk a potřeby žáků. V kurzu pro třetí ročník střední školy se důraz přesouvá na rozvoj dovednosti psaní. Ze zkušeností totiž vyplývá², že právě slohová práce je pro vícejazyčné žáky u maturity největší výzvou, a zároveň jsme přesvědčeni o tom, že zlepšování psaného projevu je dlouhodobý proces. V kurzu pro čtvrtý ročník se rovněž hodně píše, současně se žáci s blížící se maturitou zaměřují i na nácvik didaktického testu. U těchto dvou kurzů se výuka začíná spíše podobat běžnému školnímu předmětu Český jazyk a literatura, lektori však stále mají na paměti, že pracují s nerodilými mluvčími, čemuž přizpůsobují metody práce.

Ruku v ruce s kurzy češtiny jde potom i další nabídka služeb. Žáci, potažmo jejich rodina, mohou využít sociálního poradenství nebo se zapojit do volnočasových aktivit, které jsou opět koncipovány s ohledem na jazyk a na jeho osvojování v neformálním duchu. Mohou také využít dobrovolnického doučování, a to především v případě, že potřebují podpořit v ostatních

¹ Dostupné na internetu: <<https://inkluzivniskola.cz/kurikulum-cestiny-jako-druheho-jazyka-pro-ss>> [Cit. 2023-24-10.]

² Dostupné na internetu: <<https://inkluzivniskola.cz/uspesnost-zaku-s-omj-u-maturitni-zkousky-z-cj>> [Cit. 2023-24-10.]

školních předmětech, nebo jim z nějakého důvodu nevyhovují naše skupinové kurzy češtiny.

V neposlední řadě mají žáci k dispozici i online nástroje³, jejichž účinnost už je ale více závislá na jejich vnitřní motivaci a odhodlání. Online aplikace Levou zadní je určena pro úplné začátečníky i mírně pokročilé a žáci si v ní interaktivní formou mohou procvičovat slovní zásobu. Aplikace kopíruje obsah učebnice Levou zadní I, proto se hned v prvních lekcích objeví klíčové lexikum z oblastí škola, třída apod. Mohou se také přihlásit na online platformu Levou zadní online, která je mimo jiné koncipována i jako nástroj pro samouky. Kromě slovní zásoby si tak jejím prostřednictvím mohou osvojit i gramatiku a základní jazykové dovednosti.

Druhým, neméně důležitým článkem v celém procesu, je potom podpora vyučujících. Systematicky pracujeme s uvědoměním, že i pro ně je situace velmi náročná, neboť jsou pod tlakem z různých stran a často by i rádi pro své vícejazyčné žáky něco udělali, ale nevědí, jak na to. Do začarovaného kruhu se pak dostáváme hned na začátku, protože vyučující mnohdy tápou v tom, jak určit jazykovou úroveň žáků, což se vzápětí promítá do volby metod práce. Opakovaně se setkáváme s pouze dvěma extrémními póly toho, jak vyučující posuzují úroveň jazyka žáků: vůbec mi nerozumí – všechno chápe, nepotřebuje speciální pozornost. Je-li žák označen za toho, „který vůbec nerozumí“, považuje se jeho svěřením do péče češtináře za standardní postup. Dlouhodobě se snažíme upozorňovat na mezery tohoto řešení, především na střední škole. V jednotlivých předmětech si totiž žáci osvojují odborný jazyk, jehož nuance ani rodilý mluvčí, zmíněný češtinář, neovládá na úrovni, která by mu umožňovala ho systematicky předávat někomu dalšímu. Jsme přesvědčeni o tom, že každý učitel by měl být zároveň učitelem jazyka, tedy specifického jazyka svého předmětu. Ale zároveň si uvědomujeme, že pro tuto situaci nebyli vyučující vyškoleni a bývá to pro ně něco naprosto nového, neznámého a pracného, proto se snažíme je různými cestami podpořit a informovat.

Nejintenzivnější osvojení dovedností práce s vícejazyčnou mládeží poskytují akreditované semináře pro pedagogy. Jsou vedeny zážitkovou formou (a to doslova, neboť hned na úvod účastníci zažijí, jaké to je při výuce nerozumět), s velkým prostorem pro reflexi, diskuzi a výměnu zkušeností. Na webovém portálu www.inkluzivniskola.cz zájemci najdou komplexní informace o vzdělávání vícejazyčných žáků, včetně výukových materiálů, seznamů vhodných učebnic a konkrétních tipů do výuky. Od minulého roku probíhá vzdělávací a tvůrčí program Česky v oborech⁴, jehož prostřednictvím úzce spolupracujeme s vyučujícími odborných předmětů na středních školách na tvorbě výukových materiálů. Jsme totiž přesvědčeni, že tudy vede cesta – odborníci dodají své know-how z daného oboru a po konzultacích s námi ho upravují do takové podoby, aby byla srozumitelná i pro žáky s nižší znalostí češtiny. A v neposlední řadě také poskytujeme metodickou podporu na telefonu či e-mailu komukoliv ze středních škol, kdo se na nás obrátí. I pro nás je to zásadní sonda do situace v terénu, protože tím se naplňuje celý koloběh: monitoring situace – získávání zkušeností – efektivní podpora – reflexe – tlak na systémové změny, založený na zkušenostech.

Literatura:

Česky levou zadní. [Cit. 2023-24-10.] Dostupné na internetu: <<https://ceskylevouzadni.cz/>>

Česky v oborech. [Cit. 2023-24-10.] Dostupné na internetu: <<https://inkluzivniskola.cz/cesky-v-oborech>>

Kurikulum ČDJ pro SŠ. [Cit. 2023-24-10.] Dostupné na internetu: <<https://inkluzivniskola.cz/kurikulum-cestiny-jako-druheho-jazyka-pro-ss>>

Úspěšnost žáků s OMJ u maturitní zkoušky z ČJL. [Cit. 2023-24-10.] Dostupné na internetu: <<https://inkluzivniskola.cz/uspesnost-zaku-s-omj-u-maturitni-zkousky-z-cjl>>

---

³ Dostupné na internetu: <<https://ceskylevouzadni.cz/>> [Cit. 2023-24-10.]

⁴ Dostupné na internetu: <<https://inkluzivniskola.cz/cesky-v-oborech>> [Cit. 2023-24-10.]